

WERKSTROOM 2 – Systemen en structuren

Actie 4: creëer het handelingsprotocol van jouw club (stappenplan als leidraad voor de afhandeling van cases grensoverschrijdend gedrag binnen de club)

Het handelingsprotocol beschrijft de stappen die de Aanspreekpersoon Integriteit (club-API) kan zetten wanneer er een bezorgdheid of melding is over fysiek, psychisch of seksueel geweld of verwaarlozing. Het is echter geen vaststaand scenario: de club-API zal steeds beslissingen moeten nemen in functie van de ernst en aard van de situatie en in overleg met het noodteam, de federatie-API en eventueel experts buiten de sportclub.

Hoe te handelen bij een melding van een incident of bezorgdheid?

Stappen	GROEN (aanvaardbaar gedrag)	GEEL (licht grensoverschrijdend gedrag)	ROOD (ernstig grensoverschrijdend gedrag)	ZWART (zeer ernstig grensoverschrijdend gedrag)
Fase 0	Melding/ bezorgdheid			
Fase 1	In kaart brengen van de situatie			
Fase 2	Inschatten van de ernst van de situatie & advies inwinnen			
Fase 3	Uitvoeren advies			
	Interne opvolging			
			Hulpverlening Tuchtprocedure	
			Politie / justitie	
Fase 4		Nazorg en evaluatie		
Fase 5		Beleid en verbeteracties		

Fase 0 – Melding/ bezorgdheid

Bij de melding van een incident of een bezorgdheid, is het belangrijk om duidelijk te maken:

- Wat de inhoud van de klacht of melding is.
- Hoe de gegevens bij de API terecht zijn gekomen. De informatie kan rechtstreeks bij de club-API komen van één van de leden (of familie) of/ en via het clubbestuur. Afhankelijk van hoe deze informatie gedeeld wordt, kan het nodig zijn extra informatie in te winnen om de melding verder in kaart te brengen.
- Wie de melder is. Vaak is de melder niet het slachtoffer of een rechtstreeks betrokkene, maar een derde. Soms is de melder ook geen rechtstreeks getuige van een voorval, maar werd deze door een betrokkene op de hoogte gebracht.
- Indien de melder wel een rechtstreeks betrokkene is:
  - Check op voorhand wat de betrokkenen verwachten
  - Hou steeds rekening met de wens van het slachtoffer
  - Leg op voorhand jouw rol als API uit en hoe je omgaat met de melding

Benadruk de discretieplicht en leg duidelijk uit dat, indien het over strafbare feiten gaat, je dit moet melden.

Fase 1 – In kaart brengen van de situatie

Breng de situatie zorgvuldig in kaart, en baseer je hiervoor op het voorbeeldverslag in de handleiding voor club-API's:

- **Wie zijn de betrokkenen?** Mogelijke slachtoffer(s), mogelijke pleger(s), mogelijke andere betrokkenen (bv. getuigen...).
- **Wat is bekend over de feiten?** Wat is nog niet bekend? Wat is nog niet duidelijk?
- **Wat zijn de bronnen?** Hoe zijn we de feiten te weten gekomen, waarop is het vermoeden gebaseerd? Wat hebben ze concreet gezien/ gehoord?
- Meestal is bijkomende informatie nodig. De club-API zal de verschillende personen contacteren om zo de situatie helder in kaart te brengen.

Fase 2 – Inschatten van de ernst van de situatie en advies inwinnen

Probeer de ernst van de feiten in te schatten. Intern of extern overleg kan de club-API hierbij helpen indien nodig. Wanneer het duidelijk een groene of gele vlag betreft (geen of licht grensoverschrijdend gedrag) is dit niet steeds nodig. Bij ernstigere feiten (rood of zwarte vlag) plan je een overleg met een noodteam in en contacteer je altijd de federatie-API. Handel nooit alleen.

Om de ernst van een situatie te beoordelen, kan je de principes van het Grenswijssysteem gebruiken, dat in België werd ontwikkeld door *Sensoa, Icoba en Pimento* voor het inschatten van de ernst bij situaties van grensoverschrijdend gedrag.

Grenswijssysteem: inschatten van de ernst van situaties

Het Grenswijssysteem helpt je om tot een weloverwogen reactie te komen door zes criteria toe te passen op een specifieke situatie. Aan de hand van deze criteria kun je vormen van grensoverschrijdend gedrag indelen in vier ernstniveaus, aangeduid met verschillende kleuren. Daarnaast is het een praktisch hulpmiddel om gedrag op een beter onderbouwde en objectieve manier te beoordelen, gepaste reacties te bepalen en je inschatting van de situatie te versterken.

De zes criteria zijn:

1. Toestemming/akkoord
2. Vrijwilligheid
3. Gelijkwaardigheid
4. Ontwikkelings- of functioneringsniveau
5. Context
6. Impact

In bijlage 1 vind je meer informatie over deze criteria.

Na het beoordelen van de criteria van het Grenswijssysteem wordt een bepaalde kleur toegekend aan de situatie.

De vier categorieën van grensoverschrijdend gedrag worden gekoppeld aan een specifieke kleur:

- Groen: aanvaardbaar gedrag
- Geel: licht grensoverschrijdend gedrag
- Rood: ernstig grensoverschrijdend gedrag
- Zwart: zeer ernstig grensoverschrijdend gedrag

Meer informatie over het Grenswijssysteem vind je [hier](#).

Intern overleg

- De club-API kan overleggen met een noodteam dat meehelpt bij het maken van een inschatting en het opstellen van een advies.
- Organiseer dit gesprek snel en gebruik de elementen uit het inschattingsgesprek.
- Maak gebruik van het grenswijssysteem om de ernst te beoordelen (Tip: heel wat voorbeeldcases met ernstinschatting en mogelijke reacties vind je op www.grenswijs.be).
- Ook de wettelijke bepalingen en de gedragscode kunnen helpen bij het maken van een inschatting.

Extern advies

- De club-API kan altijd terecht bij de federatie-API voor advies. Neem bij een rode of zwarte case altijd contact op met de federatie-API.
- Extern advies kan je ook inwinnen bij:
  - Hulplijn 1712;
  - Via de Federatie-API: Vertrouwenscentrum Kindermishandeling van jouw regio (minderjarigen).
  - Via de Federatie-API: Centrum Algemeen Welzijnswerk (volwassenen) of Jongeren Advies Centrum (jongeren).

Advies formuleren

- Hou bij je advies rekening met de verwachtingen van de betrokkenen.
- Ga na wat er intern moet gebeuren (korte/lange termijn) en naar welke doelgroepen.
- Evalueer of het nodig is om door te verwijzen naar hulpverlening, politie/justitie of tuchtrecht.
- Bij een groene of gele vlag zal vaak een interne opvolging volstaan. Voor de reactiewijzen korte en lange termijn kan je je baseren op het grenswijssysteem.
  - Bij een rode en zwarte vlag kan je je voor de interne opvolging ook baseren op de reactiewijzen per vlag en doorverwijzen naar hulpverlening en/of politie/justitie en/of tuchtrecht van de federatie.

GROENE VLAG (aanvaardbaar gedrag)	GEEL (licht grensoverschrijdend gedrag)	ROOD (ernstig grensoverschrijdend gedrag)	ZWART (zeer ernstig grensoverschrijdend gedrag)
	Interne opvolging: Reactie korte termijn + afspraken Aandacht voor veilige context en toezicht		
		Externe opvolging: Afwegen doorverwijzing hulpverlening Tuchtprocedure	
		Aangifte: Afwegen doorverwijzing justitie & andere maatregelen	

Communicatie

- Maak afspraken over een terugkoppeling naar het clubbestuur.
- Spreek goed af over de terugkoppeling naar de directe betrokkene(n), de melder en eventueel andere betrokkenen.
- Let op dat de privacy van betrokkenen niet geschaad wordt (discretieplicht), wees je bewust van je rol als club-API m.b.t. schuldig verzuim en meldplicht.

Registratie

- Registreer het advies op een vertrouwelijke manier, beveilig de documenten en respecteer hierbij de discretieplicht: Deel enkel informatie met anderen op een 'need-to-know' basis.

Fase 3 – Uitvoeren van het advies

Voor het uitvoeren van het advies is de regie in handen van het clubbestuur in samenwerking met de club-API. Zij kunnen daarbij beroep doen op de federatie-API voor advies en ondersteuning. De club-API heeft enkel een adviserende en ondersteunende rol. Op vraag van het clubbestuur kan de federatie-API deeltaken op zich nemen. Er moet case per case bekeken worden wie de bestuurlijke verantwoordelijkheid heeft (club/federatie/externe partij).

	GROEN (aanvaardbaar gedrag)	GEEL (licht grensoverschrijdend gedrag)	ROOD (ernstig grensoverschrijdend gedrag)	ZWART (zeer ernstig grensoverschrijdend gedrag)
Interne opvolging	Informereren, normaliseren	<ul style="list-style-type: none"> - (Ped)agogisch reageren - Afspraken maken - Coaching 	<ul style="list-style-type: none"> - (Ped)agogisch reageren - Afspraken maken - Toezicht en veiligheid garanderen - Opvang betrokkenen - Herstelbemiddeling - Nazorg 	<ul style="list-style-type: none"> - (Ped)agogisch reageren - Afspraken maken - Toezicht en veiligheid garanderen - Opvang betrokkenen - Herstelbemiddeling - Nazorg - Sancties
Doorverwijzen hulpverlening en bemiddeling			<ul style="list-style-type: none"> - Opvang slachtoffers - Opvang plegers - Opvang andere betrokkenen - Bemiddeling 	
Tuchtprocedure			<ul style="list-style-type: none"> - Doorverwijzen naar tuchtorgaan - Opvolgen besluiten 	
Politie/justitie			<ul style="list-style-type: none"> - Aangifte bij politie door slachtoffer - Aangifte door club-API of federatie API - Aangifte door derden 	

Regie en verantwoordelijkheid

- De regie is in handen van het clubbestuur, die ook de eindverantwoordelijkheid heeft voor het omgaan met situaties.
- Een club-API kan in overleg met de federatie-API een tuchtprocedure opstarten.

Interne opvolging

- Bij een groene en gele vlag kan de club-API adviseren hoe je (ped)agogisch kan reageren t.a.v. alle betrokkenen. Ook inzetten op het verduidelijken of herformuleren van afspraken, en/of coaching van de club hierbij is een mogelijke actie.
- Bij een rode en zwarte vlag kan het van belang zijn om na te gaan hoe de club de veiligheid van de betrokkenen kan verbeteren en toezicht kan optimaliseren.
- Vaak moet er ook aandacht gegeven worden aan de opvang en nazorg van en voor alle betrokkenen in een incident. En in sommige gevallen kan het nodig zijn naar herstel te werken.
- Bij een zwarte vlag is het nodig na te denken over de toepassing van sancties of tuchtmaatregelen zoals die in het reglement zijn opgenomen.

Hulpverlening

- Bij een rode en zwarte vlag spreken we over slachtoffers en eventueel ook plegers, en kan een doorverwijzing naar de hulpverlening of professionele bemiddeling nodig zijn.
- Daarmee stopt de verantwoordelijkheid van het clubbestuur of de club-API niet, want ook na doorverwijzing zal verdere opvolging en herstel nodig zijn. Maak goede afspraken over wat hier van de API wordt verwacht.

Politie/justitie

- De club-API kan betrokkenen informeren over de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij politie/justitie. Het gaat in dit geval over strafbare feiten. Sommige 'lichtere' vormen zijn ook strafbaar (vb. Strafbaar seksisme) en hiervoor kan ook een aangifte gebeuren.
- Er zijn verschillende mogelijkheden om een strafrechtelijke procedure op te starten. Je kan:
  - Je burgerlijke partij stellen bij de onderzoeksrechter, of
  - Een strafklacht neerleggen bij het parket, of
  - Een aangifte doen bij de politiediensten.
- Na het opstarten van de procedure kan een onderzoek worden geopend:
  - Een opsporingsonderzoek
  - Een gerechtelijk onderzoek
- Hierop kan een zitting voor de bevoegde rechtbank volgen, of een seponering of buitenvervolgstelling. Als er een zitting volgt, zal de rechter een vonnis uitspreken. Nadien kan er nog in beroep gegaan worden tegen dit vonnis door de verschillende betrokken partijen.

Fase 4 – Nazorg en evaluatie

In de nasleep van een incident kunnen gevoelens van onveiligheid of onrecht lang blijven aanslepen. Meestal hebben betrokkenen behoefte aan goede nazorg. Goede nazorg leidt ook tot minder herhaling van dezelfde soort incidenten. Ook transparantie over hoe het incident is opgevolgd, zorgt voor een gevoel van veiligheid en vertrouwen in de sportclub.

Nazorg

- Organiseer nazorggesprekken met de betrokkenen. Meestal is het goed kort na de incidenten mensen de kans en de ruimte te geven om ervaringen te bespreken.
- Herhaal deze nazorggesprekken op korte termijn. Hiervoor kan je ook terecht bij de diensten voor slachtofferhulp van het CAW.
- Heb ook aandacht voor de communicatie naar een bredere groep mensen.
- Je maakt best afspraken rond hoe het clubbestuur terugkoppelt na het uitvoeren van de stappen van het advies (bv. naar de federatie-API).
- Het incident wordt afgesloten met alle rechtstreeks betrokkenen, er is informatie over welke stappen zijn gezet en welke nog zullen worden uitgevoerd.

Evaluatie

Evaluatie van de afhandeling van de situatie door alle betrokkenen kan waardevolle informatie geven over hoe de behandeling vanuit de club werd ervaren, en waar eventueel verbeterpunten zitten voor het beleid:

- Zijn mensen tevreden over hoe het incident werd opgevolgd, verliep de communicatie goed, wat liep goed en wat kon anders?
- De club-API kan suggesties doen naar het clubbestuur over hoe je de evaluatie kan aanpakken.

Fase 5 – Verbeteracties in het beleid

Beschouw een incident als een uitnodiging om het clubbeleid en de praktijk van de sportclub te bekijken. Moeten er zaken worden aangepakt? Zijn afspraken onduidelijk? Is er teveel ruimte voor interpretatie? Hoe wordt het toezicht uitgevoerd? Zijn alle begeleiders vertrouwd met de basisafspraken?

Hierover nadenken is belangrijk om betekenisvolle verbeteringen op te starten en volgende acties in de praktijk te brengen:

1) Analyse van het incident:

- Breng alle factoren die hebben bijgedragen aan het incident in kaart en onderzoek de mogelijke oorzaken. Het kan ook gaan om gebeurtenissen die aan het incident vooraf gingen.
- Maak ook een risicoinschatting: wat is de kans dat dit zich nogmaals kan voordoen?

2) Stel een lijst met mogelijke verbeteracties op:

- Invoeren van gedragscodes
- Organisatie van vormingen voor trainers
- Communicatie over de club-API
- Duidelijke richtlijnen voor reizen en wedstrijden

BIJLAGEN

Bijlage 1: Vlaggensysteem – de zes criteria

1. **Wederzijdse toestemming / maatschappelijke aanvaarding van het gedrag:**

Kijk op individueel niveau of de betrokkenen instemmen met het specifieke gedrag. Daarnaast is het belangrijk om na te gaan of er sociale (formele of informele) afspraken bestaan over hoe mensen met elkaar omgaan.

- Enerzijds bekijk je op individueel niveau of de betrokkenen instemmen met het gedrag. Gaan ze ermee akkoord? Hebben ze er expliciet om gevraagd? Is het gewenst?
- Anderzijds onderzoek je hoe dit gedrag op maatschappelijk niveau wordt ervaren. In interacties tussen mensen bestaan er namelijk tal van formele of informele regels en afspraken over hoe je elkaar behandelt. Het is belangrijk dat je deze gangbare omgangsvormen, normen en waarden binnen de samenleving kent en toepast.

2. **Vrijwilligheid:**

Vrijwilligheid betekent dat je uit vrije wil in een situatie aanwezig bent en vrijwillig met de andere persoon omgaat. Het houdt ook in dat je op elk moment 'stop' kunt zeggen en uit de situatie kunt stappen.

- Er is geen sprake van vrijwilligheid wanneer iemand fysiek of psychologisch wordt gedwongen om iets te doen. Dit kan gaan om manipulatie, chantage, bedrog, bedreiging of het moeten geheimhouden van zaken. De ernst van de situatie neemt toe naarmate het moeilijker wordt om eraan te ontsnappen.

3. **Gelijkwaardigheid:**

Een situatie kan grenzen overschrijden zodra er ongelijkwaardigheid bestaat tussen de betrokken personen. Dit gebeurt wanneer er een machtsonevenwicht is op vlak van leeftijd, kennis, intelligentie, status, positie, enzovoort,... Het is niet de ongelijkheid op zich die een situatie grensoverschrijdend maakt, maar het misbruik van die ongelijkheid om er voordeel uit te halen.

- (On)gelijkwaardigheid tussen betrokkenen kan zich uiten in aantal, leeftijd, kennis, intelligentie, status, positie, levenservaring, maturiteit, reputatie, enzovoort,...
- In situaties van pesten is er altijd sprake van een onevenwicht tussen diegene die pestgedrag stelt en het slachtoffer. Bij seksuele interacties is gelijkwaardigheid belangrijk, zodat er geen dominantie is van de ene persoon op de andere.

4. Niveau van ontwikkeling of functioneren:

- *Van volwassenen verwachten we een minimaal niveau van emotionele zelfsturing en maturiteit om te kunnen functioneren in sociale en seksuele situaties. Bij kinderen en jongeren is dat gedrag afhankelijk van hun ontwikkelingsfase op dat moment. Dit betekent niet dat we het goedkeuren, maar het kan soms een ander perspectief op de situatie bieden.*
- We verwachten dat een volwassene kan inschatten en beoordelen wat gezond en aanvaardbaar gedrag is voor zichzelf en anderen. Daarnaast begrijpt een competente volwassene het belang van het respecteren van grenzen, zowel van zichzelf als van anderen. Soms zijn er echter redenen om te denken dat de andere persoon niet in staat is deze grenzen te begrijpen, bijvoorbeeld:
  - Ziekte of achteruitgang, zoals dementia
  - Verstandelijke beperking
  - Tijdelijke of blijvende aandoeningen, zoals psychose, manische of depressieve episode, rouw, vermoeidheid of verliefdheid
  - Intoxicatie (alcohol, drugs of andere verdovende middelen)
  - Trauma
  - Beperking zoals onvoldoende taalvaardigheid of onvoldoende vertrouwd zijn met gebruiken en gewoonten.
- Wanneer je weet dat je werkt of omgaat met mensen met een emotionele ontwikkelingsachterstand, is de kans kleiner dat je verrast wordt als ze zich geagiteerd gedragen of minder zelfbeheersing tonen, omdat dit beter past bij hun emotioneel ontwikkelingsniveau.
- Het gedrag van kinderen en adolescenten hangt meer af van de ontwikkelingsfase waarin ze zich bevinden. Een overzicht van welk gedrag je op welke leeftijd kunt verwachten, is [hier](#) te vinden.

5. Context:

Afhankelijk van de etiquette en regels van een bepaalde context kan een situatie minder ernstig zijn of zelfs volledig aanvaardbaar. Omgekeerd geldt: hoe meer ongepast het gedrag in een bepaalde context is, hoe ernstiger de situatie wordt.

- Een moeder die haar kind hardhandig op het trottoir trekt omdat er een auto met piepende remmen aankomt, is iets anders dan wanneer ze hetzelfde doet omdat het kind om een snoepje bij de kassa van de supermarkt vraagt.
- Een collega op een beoordelende toon negatieve feedback geven: alleen of in het bijzijn van anderen?

6. Impact:

Is er sprake van negatieve gevolgen of schade voor de betrokkenen (voor de persoon die het gedrag initieert, de persoon die het ondergaat, andere betrokkenen of de sportcontext)? Schade kan zich op verschillende manieren uiten: materiële schade, fysieke schade, psychologische of emotionele schade, sociale schade of reputatieverlies.

Deze [factoren](#) kunnen de impact ernstiger maken:

- Herhaling en/of duur van het gedrag: in welke mate wordt het gedrag herhaald of blijft het gedrag doorgaan ondanks het feit dat er een signaal kwam dat het niet oké is?
- Intensiteit van het gedrag: hoe persoonlijk of intiem?
- Besef en/of intentie van de pleger: in welke mate is de pleger zich bewust van de (mogelijke) schade die aangericht wordt en/of in welke mate heeft de pleger de intentie om te kwetsen of te schaden?
- Gebruikte middelen, objecten, methoden: welk risico op schade of welk (potentieel) gevaar gaat er uit van het gestelde gedrag?
- Bereik: hoeveel mensen zijn betrokken of getuige?
- Steun: in welke mate is er steun of opvang vanuit de omgeving?

Meer informatie over de zes criteria is [hier](#) te vinden.

Bijlage 2: Safe Sport International – Meldingsformulier voor incidenten

Instructies: Vul alleen de vakken in waarover u informatie kunt verstrekken.

Datum en tijd van de melding: _____

Gegevens van het kind of de volwassene 'met verhoogd risico':

- Naam (Voornaam/Achternaam): _____
- Leeftijd: _____
- Geboortedatum: _____
- Genderidentiteit: _____
- Eventuele beperkingen of leerbehoeften: _____

Als uw melding betrekking heeft op een kind of kinderen, vermeld dan de gegevens van hun ouder(s)/voogd(en) met wettelijke ouderlijke verantwoordelijkheid:

Uw relatie tot het kind of de volwassene:

Uw rol als de melding betrekking heeft op een organisatie waarvoor u werkt of vrijwilligerswerk doet:

Uw gegevens:

- Naam: _____
- Adres: _____
- E-mail: _____
- Telefoonnummer(s): _____

Laat ons weten of wij u via een van deze manieren mogen contacteren of dat er een andere manier is, bijvoorbeeld via een andere persoon, waarop wij contact met u kunnen opnemen:

Gegevens van de vermeende dader(s) en hun contactgegevens:

Details van hun rol binnen de organisatie waarvoor zij werken of vrijwilligerswerk doen:

Gegevens van andere betrokken personen, bijvoorbeeld getuigen, omstanders, andere vermeende daders:

Meldt u zelf of voor iemand anders?

Indien het laatste het geval is, geef dan de gegevens van de andere persoon:

Details van de melding:

Datum(s) en tijdstip(pen) van incidenten:

Gegevens van andere organisaties bij wie u mogelijk al hebt gemeld en eventuele acties die reeds zijn ondernomen:

Bijlage 3: World Athletics – Meldingsstroomdiagram

